

ZOZOLA

gratis tweemaandijks onafhankelijk stripinformatieblad | oktober / november 2007

156

Gilgamesj, de breekbare god

Het *Gilgamesjepos* is zo'n vijfduizend jaar oud en daarmee een van de oudste bekende verhalen. Generaties lang zijn de avonturen van de gelijknamige halfgod en koning van Uruk in het Midden-Oosten doorverteld, in kleitabletten gekerfd en ook in monumentale beeldhouwwerken vastgelegd. Dit najaar verschijnt de Nederlandse vertaling van *Gilgamesj*, een eigentijdse hervertelling van het oerverhaal door de jonge tekenaar Frantz Duchazeau (1971) en scenarist Gwen de Bonneval. ZozoLala zocht Duchazeau voor een gesprek op in zijn woning annex atelier in Parijs, aan de voet van Montmartre.

*Hoe heb je het *Gilgamesjepos* leren kennen?*

„Eerlijk gezegd kende ik het niet. Mijn scenarist, Gwen de Bonneval, heeft het me onder de neus geschoven. Toen hij erover begon, was ik meteen heel erg enthousiast. Ik vond het een fantastisch verhaal. Het heeft alles wat een goed verhaal nodig heeft: drama, tragedie, emotie... *Gilgamesj* gaat over een man, een halfgod eigenlijk, die zichzelf geconfronteerd ziet met de grote, existentiële vragen. Hij heeft alles wat hij wil, maar toch begint er diep in zijn binnenste iets te knagen. Geen flauw verhaaltje dus, maar een echt verhaal met een

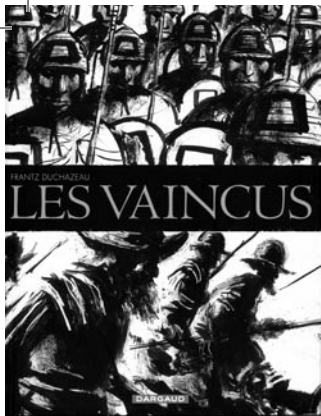
fond. Niet louter vermaak, maar ook iets dat aanzet tot reflectie. Gwen kende het verhaal al sinds zijn kindertijd, van school. En hij had het vaste voornemen om er ooit eens iets mee te doen. Ik hoefde er dan ook niet lang over na te denken. Ik ben meteen documentatie gaan zoeken. Dat is essentieel voor de geloofwaardigheid. De grafiek van vroeger laat zien hoe mensen in vroeger tijden de dingen zagen en hoe ze hun eigen leefwereld – al dan niet met een bepaald doel, zoals in het geval van de beeldhouwde versies van *Gilgamesj* – uitbeeldden.”

*In de 7e eeuw v. Chr. liet de Assyrische vorst Assurbanipal II in zijn troonzaal het *Gilgamesjepos* uithouwen in de wand. Hij liet zichzelf uitbeelden als *Gilgamesj*, de leeuwendoder. Het is een van de oudste beeldverhalen ooit. Heb je deze 'oerstrip' nog als inspiratiebron voor je eigen visuele benadering van het verhaal gebruikt?*

„De authentieke friezen zelf heb ik niet gezien. Wel de kopieën in het Louvre en die zijn echt heel erg indrukwekkend. Ook al zijn het kopieën, ze blijven interessant en zelfs overdonderend omdat ze op ware grootte zijn nagemaakt. Je merkt dat de kunstenaars het personage *Gilgamesj* echt alle eer wilden aandoen en hem conform zijn heroïsche reputatie hebben vormgegeven. In het oorspronkelijke verhaal is *Gilgamesj* een reus van maar liefst zes meter! Het was een beetje moeilijk om dat te tekenen (*lacht*), maar door het contrast met de andere personages springt hij er in de strip wel uit. Ik heb geprobeerd om met die (min of meer) bekende iconografie wat te spelen. Als je er als tekenaar niet je eigen ding mee doet... (*twijfelt*) ...vrees ik dat je iets matig interessants krijgt. Gwen en ik hebben wel geprobeerd om wat afstand van de nogal verheven toon van het oorspronkelijke verhaal te nemen en het 'op menselijke maat' te vertellen.”

*Zou je het *Gilgamesjepos* als een oriëntaalse variant op de *Odyssee* van Homeros kunnen zien? In beide eposen werft de held over de wereld.*

„Mmm, ik ken de *Odyssee* onvoldoende om daar een uitspraak over te kunnen doen. Wat wel zeker is, is dat de *Gilgamesj* veel ouder is. Als ik me niet vergis, heeft Homeros de *Odyssee* rond 800 voor Christus geschreven en sommige versies van het *Gilgamesjepos* stammen al uit 2100 voor Christus. Of er tussen beide verhalen veel invloeden te bespeuren zijn, weet ik niet. De figuur *Gilgamesj* is waarschijnlijk op een echt bestaande Soemerische koning van rond 3000 voor de jaartelling gebaseerd. In die tijd krijgen overal ter wereld dit soort van verhalen hun beslag. Ik denk niet alleen aan *Gilgamesj* en *Odysseus*, maar bijvoorbeeld ook aan de mythes uit Kreta en Egypte en nog streken die verder uit ons blikveld liggen. Ook in Afrika tref je dit soort eposen aan, net zoals in pre-Columbiaans Latijns-Amerika. Dikwijls dienen die verhalen als een verklaring van het ontstaan van de wereld en hoe de mens in dat plaatje ging passen. In heel wat van die mythes vinden er enorme overstromingen plaats of andere rampen. Zo ook in het *Gilgamesjepos*, of in de bijbel met de ark van Noach. Wat ik daar opmerkelijk aan vind, is dat dit soort verhalen over de hele wereld zowat tegelijkertijd ontstaan. Almachtige goden die

Werk van Duchazeau:

Les vaincus (2007)

Het verhaal van de ondergang van de Inca's, gezien door de ogen van jonge boodschapper Apoo en getekend in een adembenemende zwart-witstijl. Duchazeau neemt de tijd om de spanning van het verhaal zorgvuldig op te bouwen, ondanks de voorspelbare dramatische afloop.

Les cinq conteurs de Bagdad (2006, met Fabien Vehlmann)

Bekroonde strip over de 'inspiratie' die de vijf beste verhalenvertellers van Bagdad ondernemen. Doel van hun wereldreis is bij terugkeer het allerbeste verhaal te kunnen vertellen aan de kalief van Bagdad. Op hun tochten maken ze heel wat mee...

Dieu qui pue, Dieu qui pète et autres petites histoires africaines (2006, met Fabien Vehlmann)

Zeven korte Afrikaanse verhalen met een filosofische inslag. Over een klein meisje dat een leeuw met termieten laat vechten en een god die een paar eigenaardigheidjes heeft.

Gilgamesj (2004-2005, met Gwen de Bonneval)

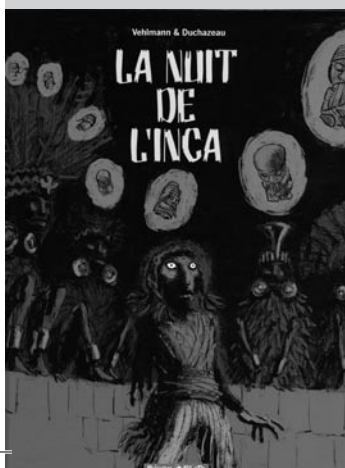
Gebaseerd op het klassieke Gilgamesjepos. Gilgamesj, koning van Uruk, is een nietsontziende en brute halfgod die door zijn volk gevreesd wordt. Zijn leven verandert grondig met de door de goden gezonden wildeman Enkidu, die hem tot de orde roept. Gilgamesj en Enkidu worden vrienden en beleven het ene na het andere avontuur. Na Enkidu's plotsse dood sluipt de twijfel in Gilgamesj' hart. Hij worstelt met de vraag of hij, de leeuwonderder, uiteindelijk ook zal sterven.

La nuit de l'Inca (2003-2004, met Fabien Vehlmann)

Overtuigend sprookje waarin de zon plots ophoudt met schijnen. Het Inca-volk is radeloos en besluit met mensenoffers de zonnegod Inti weer gunstig te stemmen.

Igor et les monstres (2002-2004, met Pierre Veys)

Driedelige reeks paginavullende gags met Dr. Frankenstein in de hoofdrol. Helemaal in de stijl en sfeer van de Franco-Belgische school. De grappen zijn van bedenkelijk niveau en ook grafisch blinkt het niet uit. Niet met een Duchazeau's sterkste werk.

wikken en beschikken, spelen in die mythes een heel belangrijke rol. Volgens mij is *Gilgamesj* een van de oudste, zoniet het oudste verhaal dat ons op schrift en vooral op beeld is overgeleverd."

Je kiest wel meer voor 'exotische' settings en verhalen. Voor je Gilgamesj tekende, maakte je Les cinq conteurs de Bagdad (De vijf vertellers van Bagdad), daarna Les vaincus (De overwonnenen), over de ondergang van de Inca's. Waarom?

„*Les cinq conteurs* speelt zich af in de wereld van 1001-nacht, die toch redelijk verschilt van die van *Gilgamesj*. Het speelt zich weliswaar op dezelfde plaats af, het Tweestromenland, maar is toch helemaal anders van sfeer. Het laat allicht mijn voorkeur – noem het liefde – voor een goed verhaal zien. De setting speelt niet zo'n grote rol, het verhaal des te meer. Ik ben dol op verhalen. Neem een van mijn eerste albums, *Dieu qui pue, Dieu qui pète* (De god die stinkt en winden laat), dat gaat daar dieper op in. Het is een album met zeven Afrikaanse verhalen, een ode aan de kunst van het verhalen vertellen. Die is naar mijn gevoel in Afrika nog steeds springlevend. Waar verhalen zich ook afspelen, ze moeten eerst en vooral de fantasie prikkelen. Je zou kunnen stellen dat het mijn doel als stripmaker is om prikkelende verhalen te maken, die zich afspelen in een mooi kader. Meer moet je daar eigenlijk niet achter zoeken. Als het verhaal goed zit, zoek ik naar een passende omgeving. *Les cinq conteurs* was vooral Fabien Vehlmanns idee. Die strip gaat eigenlijk dieper in op ons *métier*: verhalen vertellen. We wilden in de setting van het Midden-Oosten de lezer meenemen op de zoektocht naar het allerbeste verhaal. Het hoefde niet per se daar te spelen, we hadden net zo goed onszelf ten tonele kunnen voeren. (lacht) Maar het paste erg goed daar. Men hecht er tot op de dag van vandaag veel waarde aan hoor en wederhoor, verhalen, parabellen, noem maar op. En wat *Les vaincus* betreft: ik heb een levenslange fascinatie voor de cultuur van de Inca's. Een vroege herinnering – wat waarschijnlijk een en ander op gang heeft gebracht – zijn de uitzendingen van *Les merveilleux sites d'Or* (De wonderbaarlijke Gouden Plaatsen), een kinderreeks op de Franse tv. Met *Gilgamesj* had ik eerder iets met het verhaal op zich. Ik gruw bij de gedachte mijn leven lang hetzelfde soort verhalen te maken. Geef mij maar afwisseling: ik wil graag albums maken in alle soorten en maten."

Over scenaristen gesproken, Les vaincus maakte je alleen. Voor Gilgamesj werkte je samen met schrijfster Gwen de Bonneval. Wat doe je het liefst?

„Hoe meer ik met scenaristen werk, hoe meer ik zin krijg om helemaal alleen te werken. Geen kwaad woord over de verdiensten van mijn collega's hoor, verre van, maar alleen werken biedt veel meer mogelijkheden. Het is voor mij een beetje het logische vervolg in mijn carrière. Ik ben begonnen als tekenaar van kinderstrips. Dat bracht brood op de plank, maar dat was het ook wel. Mijn hart ging uit naar het maken van strips voor volwassenen. Ik zocht naar een manier om mijn eigen ideeën en verhalen te publiceren, maar ik kan je verzekeren dat dat niet gemakkelijk was. Pas met de kinderstrip *Igor et les monstres* (Igor en de monsters) kreeg ik weer een voet tussen de deur. Maar ik was er allesbehalve tevreden over. Grafisch stond ik nog niet op scherp, de moppen waren flauw. Het was lopende bandwerk, *voilà*. Bij de strips die ik maak zonder scenarist, kan ik me echt ten volle uitdrukken. Want je idee gaat dan niet door zijn 'filter'. Ik voel me nu een *vollediger* kunstenaar. (lacht) Zoals *Les vaincus*, dat was echt een hoogst persoonlijk verhaal. Ik zie niet hoe ik dat anders had kunnen doen. En met het verhaal waar ik nu aan werk, een strip over de bluesmuziek, is dat net zo.

Sommige elementen in mijn verhalen zijn autobiografisch: dan plaats ik mijn eigen ervaringen in een andere context of

tijd. Zo had ik bij *Les vaincus* de kans om iets te vertellen over een historische periode die me al heel lang in de ban hield. Ik had weliswaar *La nuit de l'Inca* (De nacht van de Inca) samen met Fabien al eens eerder een strip over de Inca's gemaakt, maar dit keer wilde ik een realistischer verhaal vertellen. Opeens heb ik dan het verhaal op papier gegooid en aan de uitgeverij voorgesteld. Tot mijn grote verrassing kreeg ik onmiddellijk groen licht. Ik ben er gewoon aan beginnen tekenen, zonder uitgewerkt plan vooraf. Neem nu het grafische universum van de Inca's, en je belandt voor je het goed en wel beseft in een visueel overrompend feest van kleuren en vormen. Vandaar – van de weeromstuit, denk ik – dat ik heb gekozen voor iets radicaal anders: zwart-wit.”

Gilgamesj is een heldenverhaal. Hebben we anno 2007 nog wel behoefte aan eposen?

„Natuurlijk, omdat helden precies doen en zeggen wat wij gewone stervelingen niet kunnen! Het doel van een heldenverhaal is dat de lezer of de luisteraar zich een klein beetje met de held vereenzelvigd. Dat geldt zeker als het gaat, zoals bij *Gilgamesj*, over helden die geen eendimensionale helden zijn... In het begin heeft de hoofdpersoon alles van uiterst onsympathieke heerser, een dictator die zijn volk onder de knoet houdt. Maar zelfs als grote smerlap is hij een fascinerende persoonlijkheid. De dynamiek van het epos start bij de komst van zijn 'tweede ik', Enkidu. Die twee gaan met elkaar vechten, waardoor Gilgamesj eindelijk een vorm van evenwicht in zijn leven vindt. Zijn arrogante manier van heersen wordt zo bijgesteld, wat hem meteen tot een interessante held maakt.

Superheldenstrips, de heldenverhalen *à l'américaine*, interesseren me echter hoegenaamd niet. Ik heb er als kind wel een aantal van gelezen, maar ik had nooit diezelfde vonk als bij de strips uit de Franco-Belgische school. Nee, de Marvel-comics hebben mij nooit kunnen bekoren. Geef mij maar de manga's van pakweg Osamu Tezuka, die een heel ander soort helden presenteert, met een geloofwaardig en uitgediept verhaal. Ik herinner mij de helden van de Marvel-comics als figuranten in dodelijk voorspelbare verhalen... Het is gewoon entertainment, zonder meer. Ik kan echt niet geloven in personages die geen menselijke karaktertrekken hebben, dat gaat gauw vervelen. Voor het personage Gilgamesj kun je begrip opbrengen, maar ook heel veel bewondering. Dat superieure en roekeloze van de held draagt hij beslist in zich, maar dat wordt gecompenseerd door zijn twijfels en breekbaarheid. Die verdieping vind ik noodzakelijk.”

Ik zie daar een gitaar liggen. Gebruik je die ter inspiratie bij je nieuwe strip, over de blues?

(lacht) „Welja, ik durf wel eens wat te tokkelen, maar ik vind mezelf niet zo'n goeie muzikant hoor. Ik ben net klaar met het scenario, en het boek zal vermoedelijk zo'n 120 pagina's tellen, in zwart-wit. En we brengen met het boek ook een plaat uit. Geen paniek: de lezers zullen echt niet naar mij hoeven te luisteren, maar wel naar de gitaar en de stem van een echte bluesman, die een aantal speciaal voor dit project gecomponeerde nummers zal spelen. Het boek – dat overigens volgend voorjaar verschijnt bij de kleine uitgeverij Sarbacane – zal *Le rêve de Meteor Slim* (De droom van Meteor Slim) heten, een titel die geheel in het verlengde ligt van de namen die in de glorie van de Amerikaanse blues werden gebruikt. Muzikanten als Barbecue Joe, Guitar Slim, noem maar op. Meteor Slim is een doodgewone jongen met een al even doodgewone baan, maar hij droomt van een carrière in de muziek. Daarvoor loopt hij zich het vuur uit de sloffen. Het is moeilijk, maar toch houdt hij stug vol. Dat maakt hem ook tot een soort held. *Allez*, een kleine dan toch.” (lacht) **Roel Daenen**

Gwen de Bonneval

Duchazeau's sparring partner Gwénaél de Bonneval (1973) is een man die van vele markten thuis is. De Bonneval was onder meer baas van een communicatiebureau, even in loondienst bij Disney, tekenaar bij *Spirou* en stripmaker bij L'Atelier des Vosges. Met zijn vriend Matthieu Bonhomme richtte hij in 2002 het Atelier du Coin op. Hij schrijft scenario's en tekent aan een razend tempo.